

УДК: 341.1

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.01.66>

НОВІ ПЕРСПЕКТИВИ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ВПЛИВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ 2022 РОКУ НА ЄВРОІНТЕГРАЦІЮ

Макаренко Н.А.,

кандидат юридичних наук, доцент

Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кривий Ріг

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7772-0047>E-mail: alphalex.kr@gmail.com

Макаренко Н.А. Нові перспективи вступу України до Європейського Союзу: вплив російсько-української війни 2022 року на євроінтеграцію.

У статті досліджуються перспективи вступу України до Європейського Союзу у період Російської збройної агресії на території України. Досліджуються ключові п'ять етапів вступу будь-якої країни до Європейського Союзу серед яких: консультативний, оціночний, переговорний, ратифікаційний, імплементаційний. Приділяється увага вивченню критеріїв вступу, які кожна країна-кандидат повинна виконати та пройти заради членства у ЄС, серед них: політичний, економічний, критерій членства та «незалежний».

Звертається увага на те, що в період повномасштабного вторгнення Росії на територію України постало питання щодо пришвидшеного вступу нашої держави до Європейського Союзу, адже переважно процес входження будь-якої держави до Європейського Союзу є довготривалим, і, зазвичай, може зайняти від одного до кількох десятків років. Акцентується увага на тому, що для України може бути розроблено спеціальну процедуру прискореного вступу до ЄС, проте не виключається можливість вступу з проходженням всіх етапів визначених в документах Європейського Союзу.

У статті наголошується на тому, що за підтримки світових лідерів та держав-членів, прискорений процес вступу можливий, і, навіть, без розробки спеціальних програм для пришвидшення цього моменту.

Зазначається, що Україні вже у квітня 2022 року було передано опитувальник для отримання статусу країни-кандидата, заповнення якого, дасть можливість Україні отримати цей статус. Після процедури заповнення опитувальнику, буде відбуватися розгляд відповідей які надасть Україна, а у подальшому державі буде надано статус кандидата та ухвалено рішення про початок переговорів про вступ.

У статті також досліджується процес впливу вторгнення Російської Федерації та територію України на подальшу долю України в рамках членства в Європейському Союзі, адже саме агресія,

яку розпочала Росія проти України, і стала вагомим поштовхом для подання заявки на членство України у Європейському Союзі. Також звертається увага на те, що ставши країною-кандидатом, Україна матиме змогу розраховувати на значну допомогу від Європейського Союзу, у боротьбі зі збройним вторгненням, яке розпочала Російська Федерація, а у подальшому для відновлення зруйнованих територій та інфраструктури після війни.

Ключові слова: ЄС; угода про вступ; заявка; агресія; прискорений вступ; критерії; етапи; країна-кандидат; членство у Європейському Союзі.

Makarenko N.A. New prospects for Ukraine's accession to the European Union: the influence of the russian-ukrainian war of 2022 on european integration.

The article examines the prospects of Ukraine's accession to the European Union during the Russian armed aggression on the territory of Ukraine. The key five stages of any country's accession to the European Union are explored, including: advisory, evaluation, negotiation, ratification, and implementation. Attention is paid to the study of the accession criteria that each candidate country must meet and pass in order to join the EU, including political, economic, membership criteria and "independent".

Attention is drawn to the fact that during the full-scale Russian invasion of Ukraine, there was a question of accelerated accession of our country to the European Union, because mostly the process of accession of any state to the European Union is long and can take from one to several decades. Emphasis is placed on the fact that a special procedure for accelerated accession to the EU may be developed for Ukraine, but the possibility of accession with the completion of all stages specified in the documents of the European Union is not ruled out.

It is noted that in April 2022 Ukraine was given a questionnaire to obtain the status of a candidate country, filling in which will allow Ukraine to obtain this status. After the procedure of filling in the questionnaire, the answers provided by Ukraine will be considered, and in the future the state will be

granted the status of a candidate and a decision will be made to start accession negotiations.

The article also examines the impact of the Russian invasion and the territory of Ukraine on the future of Ukraine's membership in the European Union, as the aggression launched by Russia against Ukraine was a significant impetus for Ukraine's application for membership in the European Union.

It is also noted that by becoming a candidate country, Ukraine will be able to count on significant assistance from the European Union, in the fight against the armed invasion launched by the Russian Federation, and later to rebuild the destroyed territories and infrastructure after the war.

Key words: EU; accession agreement; application; aggression; accelerated accession; criteria; stages; candidate country; membership in the European Union.

Постановка проблеми. Питання вступу України до Європейського Союзу (далі – ЄС, Євросоюз) для сучасної правової школи не нове. Правники, науковці, політичні діячі, саме суспільство вже давно виразили свою позицію стосовно цього. Напрацьована велика кількість наукових досліджень, написано безліч статей та дисертацій на цю тему. Проте, час йде вперед, Україна рухається вперед, і це питання дедалі більше стає актуальнішим, а на сучасному етапі державотворення дедалі більше привертає до себе увагу.

Сьогодні ми спостерігаємо Україну у війні. Ми є свідками приймання рішень, які у подальшому змінять наше життя, зроблять його або більш комфортним, або навпаки – складним.

Одне з питань «нового» українського становлення, проте взагалі не нове для нашої держави, це, безумовно, Україна та її вступ до ЄС. Вступ до ЄС не тільки вибір верхівки влади, це вибір народу та держави. Свідомий, впевнений та стратегічний вибір українського народу.

Шлях України до ЄС був та залишається тернистим, з багатьма випробуваннями і умовами. Першим кроком щодо вступу стала Угода про асоціацію з ЄС, яка набула чинності у 2017 році.

Згідно статті 1 Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, цим документом створюється асоціація між Україною, з однієї сторони, та Союзом і його державами-членами, з іншої сторони [1].

Далі, було безліч обговорень, думок, напрацювань, проте наразі ми вже можемо спостерігати дії, які нарешті можуть привести Україну до омріяного Європейського Союзу.

Агресія Російської Федерації проти України у 2022 році стала чи не найбільшим поштовхом до активного обговорення питання євроінтеграції. Збройний конфлікт Російської Федерації на території України є вирішальним для подальшої долі не тільки вступу до ЄС, але й для майбутнього нашої держави. Росія, яка завжди блокувала та

впливала на вибір України рухатися у напрямку Європи, сьогодні втратила майже всі шанси на такий вплив.

Стан опрацювання цієї проблематики був і залишається актуальним, незважаючи на те, яка кількість досліджень з цієї теми вже була опублікована. Питання входження України до ЄС вивчалися та аналізувалися зазвичай в напрацюваннях європейських науковців, які загалом базувалися на загальних роботах у сфері міжнародного права, права Європейського Союзу. Велика кількість думок та напрацювань в цій темі міститься на інформаційних сайтах державних установ, в офіційних інтернет-джерелах тощо. Серед науковців, які займаються та займалися дослідженнями питань європейської інтеграції України слід відмітити С. Біличенко, А. Бутейка, А. Гетманчука, Д. Корбута, С. Онуфрив, М. Хомчук та інших.

Метою статті є вивчення та дослідження перспектив вступу України до Європейського Союзу під час збройної агресії Російської Федерації на території України, а також вплив російського вторгнення у 2022 році на подальшу долю України у Європейському Союзі.

Виклад основного матеріалу. 28 лютого 2022 року президент України Володимир Зеленський, прем'єр-міністр України Денис Шмигаль та голова Верховної Ради України Руслан Стефачук разом підписали заявку на членство у ЄС України. З правової точки зору, мова не йде про швидкий вступ до ЄС, а сам процес вступу займатиме достатню кількість часу. Проте, процес є запущеним.

Як не дивно, але саме період російської збройної агресії на території України став найкращим часом для подання такої заявки. Навіть за спокійних часів незалежна Україна не була такою близькою до Євросоюзу.

Вступ до ЄС був та залишається досить довгим та бюрократичним, проте зараз є можливість змінити хід історії та сподіватися на досить швидкі темпи просування України до членства у Європейському Союзі.

Однак, як не заявляли б наші високоповажні політики, мова все ж таки не йде про те, щоб прийняти Україну до ЄС просто зараз.

Процедура вступу до Європейського Союзу прописана документально. Це значно відрізняє вступ до ЄС від вступу, наприклад, до НАТО, адже НАТО, в свою чергу, не має у своїх основоположних документах чіткого прописаного плану та критеріїв вступу (рішення про вступ до НАТО є скоріш політичним).

З Європейським Союзом дещо складніше. Для ЄС важливо прийняти державу, яка адаптувала б свої стандарти під ЄС. До таких стандартів відноситься все те, що ми мали змогу спостерігати останні роки, це і реформи майже в усіх сферах українського життя, розроблення напрямків запо-

бігання та протидії корупції, зміни в системі правосуддя тощо. Проте, у цьому плані Україна має зробити ще дуже багато, як і повинна зробити будь-яка країна-кандидат.

У квітня 2022 року президент Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн на зустрічі з президентом України Володимиром Зеленським у Києві, офіційно передала йому опитувальник, який є одним з необхідних кроків для надання Україні статусу країни-кандидата, при цьому зазначивши, що вже цього літа Україна може отримати статус країни-кандидата за пришвидшеною процедурою.

Вступ будь-якої країни до ЄС це довгий процес, а вступ до ЄС країни в якій йде війна – взагалі непередбачуваний. Деякі європейські країни роками чекають та адаптують себе під ЄС, а от з Україною все досить інакше.

Для вступу до Європейського Союзу потрібно пройти 5 основних етапів [2]:

1. Консультативний етап (триває перед поданням країною заяви про вступ).

Закінчується поданням країною-претендентом заяви про вступ до Європейського Союзу.

2. Оціночний етап (триває між поданням країною заяви про вступ та початком переговорів про вступ).

На цьому етапі країни намагаються якнайбільше виконати критерії членства в ЄС. Держава офіційно стає країною-кандидатом на вступ до ЄС.

3. Переговорний етап (триває від початку і до завершення переговорів про вступ).

У процесі переговорів про вступ визначаються умови, на яких кожен кандидат може приєднатися до Європейського Союзу, та терміни прийняття, імплементації і правового впровадження *acquis communautaire* («спільного доробку ЄС»).

4. Ратифікаційний етап (триває між підписанням угоди про вступ та її ратифікацією).

Цей етап пов'язаний з тим щоб Європейська Рада схвалила, а Європейський Парламент надав згоду для підписання угоди про вступ. Одразу після підписання угода про вступ подається до країн які вже є членами Європейського Союзу, та до країн-кандидатів, які, у свою чергу, повинні ратифікувати її, а також прийняти рішення про вступ, в деяких випадках за допомогою процедури референдуму. З огляду на зазначене успішний хід переговорів про вступ до ЄС та навіть їх завершення не може бути повноцінним гарантом вступу країни до Євросоюзу.

5. Імплементаційний етап – започатковується після виконання усіх ратифікаційних процедур та набуття угодою чинності. Лише після цього країна стає повноправним членом Європейського Союзу [2].

Існує ряд критеріїв (умов) для вступу до Європейського Союзу. Ці умови називають «Копенгагенські критерії».

Перший критерій – політичний. Він повинен забезпечувати стабільність інститутів, що є гарантими демократії, верховенства права, прав людини тощо. Другий – економічний. Зокрема, це спроможність впоратися з конкуренцією в межах ринку Європейського Союзу та існування діючої ринкової економіки в країні яка прагне бути членом ЄС. Третій – критерій членства. Пов'язаний з тим, що держава здатна взяти на себе обов'язки членства, виключно з дотриманням цілей політичного, економічного та валютного союзу. Четвертий критерій зазвичай називають «незалежним», оскільки він направлений на те щоб ЄС одночасно з прийняттям до себе нових держав, не послабив європейської інтеграції [3].

Слід зазначити, що всі критерії, про які йде мова мають під собою ще певні під критерії, яких повинна дотримуватися країна-кандидат.

Україна вже змінила та реформувала багато інститутів, для того, щоб бути більш «зручною» для ЄС. Однак, збройна агресія Російської Федерації внесла свої корективи.

Слід акцентувати увагу на одному моменті, який має вагомe значення для подальшої долі України в ЄС. Майже всі зараз говорять про те, що вступ України до Європейського Союзу - це відповідь на збройну агресію Росії. Проте після війни постане питання з відбудовою України, адже зараз вже видно, що великий відсоток інфраструктури держави – зруйновано. І це може стати проблемою для Європи, адже вона не зможе стояти осторонь цих подій у разі вступу України до ЄС.

Проте, можливо, саме країни ЄС будуть сприяти відбудові нашої країни, не за кошти Європейського Союзу, а саме за кошти країни-агресора Росії, які наразі заморожені у світових банках.

Однією з країн, яка підтримує Україну на шляху до ЄС, стала Республіка Польща. Президент Польщі Анджей Дуда зазначив, що Польща підтримує прямий шлях членства України в Європейському Союзі. Статус країни-кандидата Україні має бути надано негайно, а консультації щодо її членства необхідно розпочати одразу після цього. Україна також має отримати доступ до коштів ЄС на відбудову [4].

Суспільству потрібно розуміти, що в питанні вступу до ЄС мова йде не тільки про перспективу вступу України, але і про майбутнє Європейського Союзу в цілому, адже ЄС є найбільшим прикладом розвитку та демократії, а тому процес вступу України до членства у ЄС, у деяких випадках, може ускладнюватися. Ні одна країна, так як Україна, не заплатила такої великої ціни за можливість стати повноправним членом Європейського Союзу.

Зважаючи на велику кількість умов та критеріїв, на теперішньому етапі вступу України до ЄС основний висновок по Україні має зробити Єврокомісія. Саме Єврокомісія повинна визначити чи

відповідає Україна Копенгагенським критеріям членства в Євросоюзі.

Навіть стати країною-кандидатом для України є великим кроком. Адже цей статус дасть державі доступ до структурних фондів Європейського Союзу, які розраховані на багато речей. Зокрема, для України це можливість отримати допомогу та кошти для подальшої розбудови та відновлення зруйнованої війною інфраструктури.

Більшість країн Європи підтримують Україну як майбутнього члена Європейського Союзу, підтримують це прагнення, проте під час обговорень процедури приєднання в Єврокомісії не звучить ані позитивних, ані негативних думок щодо процедури пришвидшення вступу України до ЄС.

Слід, знову ж таки наголосити на тому, що процедура вступу до Європейського Союзу є чітко регламентованою. У практиці розширення ЄС ще не існує прецедентів вступу країн за пришвидшеної процедури. Навіть саме поняття «пришвидженої процедури вступу до Європейського Союзу» почало застосовуватися тільки після подання України заявки на членство.

Деякі країни, не заперечуючи вступ України до ЄС, не підтримують ідею «пришвидженої процедури». І це не дивно. Цілком зрозуміло, що Україні навряд чи вдасться не проходити якісь етапи вступу.

Однак, зважаючи на те, що своє право на незалежність, як і право бути членом великої європейської спільноти, Україна виборює у війні, за наявності політичної підтримки світових лідерів та держав-членів, прискорений процес вступу можливий, і, навіть, без розробки спеціальних програм для прискореного вступу.

Сьогодні Єврокомісія, як і політична верхівка влади України впевнені в одному, що статус країни-кандидата Україна отримає не пізніше липня 2022 року.

Висновки. З огляду на вище викладене можна дійти висновку, що багаторічний процес наближення України до європейської спільноти все більше розширював процес співробітництва України з Європейським Союзом, а тому саме зараз (на відміну від минулих років) Україна має великий потенціал того, щоб бути повноправним членом

ЄС. Цілком зрозуміло, що нашій державі потрібно зробити та прийняти ще достатню кількість змін на євроінтеграційному шляху, однак з огляду на те, як Україна захищає свою незалежність, є всі підстави стверджувати, що Україні дійсно гідна Євросоюзу, і їй вже не потрібно це доводити.

В загальному, слід наголосити, що Україна, через обставини, які її спіткали має шанс прискореного вступу до Євросоюзу в рамках існуючих процедур. Проте, не слід забувати, що Європейський Союз може прийняти рішення щодо розробки спеціального порядку для прискорення процедури вступу.

Але, у будь-якому випадку, входження України до Європейського Союзу, за періоду збройного конфлікту Російської Федерації на території України, стане прецедентом в історії існування такого об'єднання держав, як Європейський Союз.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: ратифікована Законом України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» від 16.09.2017 року № 1678-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 13 квітня 2022 року).
2. Nugent N., The European Commission, (New York.: Palgrave, 2001), pp.316-320; Dinan D., Ever Closer Union? (London: Macmillan, 1994), pp. 473-482.
3. Копенгагенські критерії: червень 1993 року. URL: http://ukrcei.org/uploads/files/default/kopengagenskie_kriterii.pdf (дата звернення: 13 квітня 2022 року).
4. Польща виступає за негайне прийняття України до ЄС – президент Дуда. *TSN.UA: вебсайт*. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/polschavistupaye-za-negayne-priynyattya-ukrayini-doyes-prezident-duda-1989493.html> (дата звернення: 13 квітня 2022 року).